

Tarr Ágnes[1]: Beszámoló A büntető szankciórendszer fejlesztésének lehetőségei címmel megrendezett tudományos ülésről

Debreceni Jogi Műhely, 2006. évi (III. évfolyam) 1. szám, (2006. január)

2005. november 25-én került sor a Magyar Kriminológiai Társaság szervezésében A büntető szankciórendszer fejlesztésének lehetőségei című tudományos ülés megtartására. A rendezvénynek az ELTE Állam- és Jogtudományi Kara adott otthont. A téma aktualitása aligha vitatható, hiszen az új Btk. kodifikációnak sarkalatos kérdése szankció rendszerünk megreformálása. A konferenciát Gönczöl Katalin, a Magyar Kriminológiai Társaság elnöke nyitotta meg. Nyitó beszédében néhány aktuális megválaszolásra váró kérdésre hívta fel a hallgatóság figyelmét, melyekkel egyben meghatározta a konferencia célját is. Arra kerestük a választ, hogy hatályos szankció rendszerünk megfelel-e egy demokratikus jogállam követelményeinek, továbbá alkalmas-e egy olyan bírói gyakorlat kialakítására, mely uniós követelményeknek is eleget tesz. Ezen felül nagyon fontos vizsgálandó kérdés az is, hogy el tudjuk-e érni, hogy a büntetés ne kerüljön több pénzbe, mint a bűncselekménnyel okozott kár?

A konferencia főelőadását Ligeti Katalin, az ELTE ÁJK Büntetőjogi Tanszékének egyetemi adjunktusa tartotta. Az előadó mindenekelőtt a reform sürgősségére hívta fel a figyelmet, hiszen a hatályos törvényünket a jogalkotó mintegy 73-szor módosította. Ez „kusza összevisszaságot” eredményezett a Btk. bizonyos részei tekintetében. Másrésztől Magyarországnak meg kell felelnie az uniós követelményeknek is, mely kriminalizációs és dekriminalizációs kötelezettségeket egyaránt jelent. A jövőbeli feladatok tehát ennek fényében, a társadalmi béke megszilárdítása, a bűnisméltés visszaszorítása speciális és generális prevencióval, és jóvátételre való ösztönözés.

A továbbiakban az ENSZ, az Európa Tanács és az Unió égisze alatt a témában született nemzetközi kriminálpolitikai vezérelvekké ismerkedhettünk meg, melyeket a kodifikáció során szem előtt kell tartanunk. Ezek szerint szabadságvesztést mindig csak legvégső eszközként szabad alkalmazni, továbbá kerülni kell a rövid időtartamú módozatának kiszabását, mivel ennek a költségei igen magasak és a prevenció célkitűzéseknek sem felelnek meg. A nemzetközi szervek ezen kívül kiemelik a közösségi szankciók és a mediáció lehetőségeinek az egyre szélesebb körben történő megfontolását is.

A rövid nemzetközi kitekintés után a büntetés és intézkedés elhatárolásának problematikájával foglalkoztunk, melyen belül az előadó felvetette annak gondolatát, hogy vitatott, hogy a büntetés célja feltétlen Btk.-beli szabályozást igényel-e? Szerinte ugyanis ez egy filozófiai kérdés, amit nem kell a Btk.-ban meghatározni, a konkrét büntetési célokra viszont mindenképp utalni kellene. A főbüntetési rendszer átalakításával kapcsolatosan az a vélemény fogalmazódott meg, hogy a fő és mellékbüntetés kategóriája továbbra is megmarad, a főbüntetéseket azonban tovább kellene differenciálni. Fontos kihangsúlyozni az utóbbi csoporton belül a szabadságvesztéssel járó és azzal nem járó főbüntetések közötti különbségtételt. A szabadságvesztés vonatkozásában megfontolás tárgyává kell tenni, hogy a felfüggesztett szabadságvesztés egy végrehajtási mód legyen, vagy pedig önálló főbüntetési nem. Az előadó szükségesnek tartja a részben felfüggesztett szabadságvesztés bevezetését, ami eddig ismeretlen volt a magyar büntető szankciórendszerben. Ez egy közepes súlyú szankció lenne a jövőben, melyet az egy évet meghaladó szabadságvesztések esetén lehetne alkalmazni. Az életfogytig tartó szabadságvesztés kapcsán pedig újra át kell gondolni a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, illetve annak kizárását, mivel a nemzetközi

kriminálpolitikai törekvések affelé tendálnak, hogy biztosítani kell mindenkinek, hogy egy bizonyos idő után szabadulhasson a szabadságvesztés büntetés alól.

A közérdekű munka a rövid tartamú szabadságvesztés leghatékonyabb alternatívája lehetne. Ehhez két ponton kell változtatni a hatályos szabályokon, egyrészt minden esetben a terhelt hozzájárulásához kellene kötni az alkalmazását, hiszen ezt a követelményt támasztja alá a kényszermunka tilalma. Másrészt nem napokban, hanem órákban kellene meghatározni a közérdekű munka tartamát, ezzel elejét lehetne venni a jelenleg problémát jelentő eltérő értelmezéseknek.

A pénzbüntetés jelenleg igen népszerű szankció, hiszen kb. az esetek 50 %-ában kerül alkalmazásra. Ennek ellenére ez is módosításra szorul, különös tekintettel arra, hogy a pénz fő és mellékbüntetés kiszabásának egységes legyen a szabályozása. Ez azt jelentené, hogy napi tételes pénzmellékbüntetést kellene bevezetni.

A főbüntetések köre még tovább bővíthető, ennek fényében új főbüntetesként ajánlatos lenne bevezetni a fent már említett részben felfüggesztett szabadságvesztést, továbbá a próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztést, illetve a próbára bocsátást. A mellékbüntetések a fent már említett néhány eltéréssel maradnának. Az intézkedések közül újként lehetne szabályozni a zárt intézeti gyógykezelést, ami az alkohol és kábítószerfüggők gyógyítását oldaná meg.

A reform egy fontos része, hogy nagyobb átjárhatóságot kell biztosítani a szankciófajták között. Ezen azt értjük, hogy elő kell segíteni, hogy továbbra is minél szélesebb körben alkalmazzon a jogalkalmazó mellékbüntetést önálló büntetesként, továbbá elő kell segíteni, hogy főbüntetés helyett egyszerre több mellékbüntetés egymás mellett is kiszabható legyen. Ezen kívül fontos, hogy megteremtjük az intézkedések önálló, illetve büntetés melletti, minél szélesebb alkalmazásának feltételeit.

A főelőadást követően három korreferátum hangzott el, melyből az elsőt Lévay Miklóstól, az ELTE Kriminológiai Tanszékének vezetőjétől, a Miskolci Egyetem ÁJK Bűnügyi Tudományok Intézetének igazgatójától hallhattuk, A fiatalkorúak és a fiatal felnőttek szankciórendszeréről címmel. Lévay Professzor Úr egy kis kitéréssel a 25 uniós ország börtönnépességének alakulásával kezdte előadását. Rámutatott, hogy Magyarország az EU tagállamok közül a 7. helyet foglalja el. A lista elején a volt szocialista országok szerepelnek, holott a bűnözés intenzitása és szerkezete nem oly mértékben különböző, hogy indokolna az államok között ilyen mértékű eltéréseket.

A fiatalkorúak szankciórendszerét először az Európa Tanács R. (2003) 20. számú Ajánlása tükrében vizsgálta. A fiatalkorúakkal kapcsolatos legfontosabb alapelvek már az Ajánlást létrehozó szakértői bizottság munkájában megfogalmazódtak. Ez alapján azt mondhatjuk, hogy a fiatalkori bűnözéssel szembeni fellépésnek nem egyedüli eszköze a büntető igazságszolgáltatási rendszer igénybe vétele. Kerülni kell a represszív megközelítést és a nevelést, valamint a reintegrációt kell a középpontba helyezni. Fiatalkorúak esetén hangsúlyozottan igaz az az elv, miszerint szabadságvesztést csak legvégső eszközként alkalmazzunk, továbbá törekedni kell arra, ha a fiatalkorú érdekei úgy kívánják meg, a szankció végrehajtásának a helyszíne, ne legyen a lakóhelytől távol. Egy új, szem előtt tartandó lehetséges elvként pedig az is megfogalmazódott, hogy a bűncselekményért való felelősségre vonást ki kell terjeszteni a szülőre is, amennyiben szerepe lehetett a bűncselekmény megtörténtében.

Állandó és külön kiemelő kérdés a fiatalkorúság életkori határa. Az Ajánlás szerint nem lenne szabad, hogy csak az életkor legyen a büntethetőség egyedüli kritériuma és meg kell fontolni, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat, terjesszük ki a fiatal felnőttekre is.

Bírói mérlegelés tárgyává lehetne tenni, hogy az adott személy képes-e felelőssége tudatában cselekedni, megfelelően érett-e és ennek fényében büntethető-e vagy sem? Ennek az indoka elsősorban az, hogy manapság meglehetősen kitolódott a felnőtté válás időszaka.

Megfontolás tárgyává lehetne tenni, hogy a fiatalokúaknak ne kelljen számot adni előéletükről, ugyanis ezzel a munkaerő piacon teljesen ellehetetlenítjük a helyzetüket. Azok ugyanis, akik megpróbálnak reintegrálódni a társadalomba, az esetleges előítéletek miatt folytonos akadályokba ütköznek. Természetesen erre csak abban az esetben van mód, ha ezt a munka jellege lehetővé teszi.

A magyar szankciórendszerre koncentráltan annyi mondható el, hogy bővíteni kellene az alternatív szankciók körét, illetve a végrehajtásra lehetne koncentráltabban odafigyelni. Ezen kívül Magyarországon további figyelembe veendő kérdés a fiatal felnőttek problematikája. Vagyis a magyar jogalkotónak is érdemes lenne megfontolni, hogy bírói mérlegelés tárgyát képezze, hogy a fiatal felnőttek, a fiatalokúakra vonatkozó vagy az általános szabályokat alkalmazza-e, természetesen a terhelt értelmi, érzelmi fejlettségét alapul véve.

A továbbiakban a téma praktikus szemszögből történő megközelítéséből hallhattunk értékes gondolatokat. Sódor István fellebbviteli főügyész, a leendő szankciórendszer egy lényegi újításával a részben felfüggesztett szabadságvesztéssel foglalkozott részletesebben. A tervezet szerint az egy évnél hosszabb, de a négy évet meg nem haladó szabadságvesztések esetén, minimum a büntetés felének kitöltése után egytől négy évig tartó időre lehetne alkalmazni ezt a szankciót. Az előadó határozott véleménye, hogy a büntetés kitöltésének a felét nem minimumként, hanem maximumként kellene szabályozni. Ízelítőt kaptunk egy érdekes, a gyakorlatban felmerülő problémáról, nevezetesen a külföldi ítéletek elismerésével kapcsolatos eltérő álláspontokról. Nem egységes ugyanis ebben a kérdésben a Fővárosi Bíróság és az Fővárosi Ítéletábrta gyakorlata. A probléma megoldását célozva, nemrég jogegységi eljárás indult e tárgykörben.

Ezt követően Vaskuti András - tanácselnök a Fővárosi Bíróságon - a bírói szemszögből adta elő a témával kapcsolatos nézőpontját. Felhívta a figyelmet a Büntetőjogi Kodifikáció című folyóiratban Nagy Ferenc és Kerezi Klára a témában született publikációira. Ebből külön kiemelte a pártfogó felügyelet differenciálásának lehetőségét, mely egyszerű és fokozott pártfogó felügyeletet jelentene. Majd Ő is kitért a részben felfüggesztett szabadságvesztés szabályozására. Ezzel kapcsolatosan három tudományos álláspontot a Wiener Imre, a Györgyi Kálmán-Gál Attila és a Ligeti Katalin-féle elképzeléseket hasonlította össze. Felhívta még a figyelmet arra, hogy egyetért Ligeti Katalinnal, miszerint az alternatív szankciók körét bővíteni kell. Ennek egyszerű módja lehet a jóvátétel vagy kompenzáció, ezeknek a szabályait viszont a lehető legaprólékosabban kell a kodifikáció során kidolgozni.

A korreferátumok után már csak néhány kérdésre és felszólalásra jutott idő. Szabó András kifejezetten sérelmezte Ligeti Katalinnak azt a megjegyzését, miszerint nem feltétlenül kell meghatározni a büntetés célját. Ligeti Katalin véleménye azonban továbbra is az, hogy nem feltétlenül a Btk.-ban kell erre a kérdésre válaszolni. A hozzászólók többsége azonban egyetértett az elhangzottakkal, fontosnak tartotta a büntető szankciórendszer reformját, sőt olyan is volt, aki még hozzá is tett az újításokhoz, például azzal, hogy a közérdekű munka mellékbüntetésként történő bevezetése is hasznos lehetne a jövőt illetően.

Mintegy keretbe foglalva a konferenciát, Gönczöl Katalintól hallhattuk a zárszót, aki eredményesnek és mindenképp hasznosnak ítélte meg a tudományos értekezést, és azzal zárta a konferenciát, hogy 2006. január 27-én a pártfogó felügyelet átalakításával, illetve új feladataival kapcsolatosan kerül sor a következő tudományos ülés megrendezésére, melyre minden kedves érdeklődőt a Magyar Kriminológiai Társaság nevében szeretettel hív és vár.

---

[1] II. évfolyamos nappali tagozatos PhD hallgató, Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola; DE-ÁJK, Büntető Eljárásjogi Tanszék.